

Д. В. Іванко, студ.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

МУЗЕЙ Г. СКОВОРОДИ: НЕЗАБУТНЯ ІСТОРІЯ РОЗЛОМЛЕНИХ СТІН

Йдеться інформація про події 7 травня 2022 року, зокрема про обстріл Росією Національного літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди та наслідки цих подій. Доводиться цінність пам'ятки для української культури. Акцентується увага на вважливості пам'ятки національного рівня – музею Григорії Сковороди, пам'ятки справді національного значення, де дійсно зберігається не лише матеріальні речі, а його історія, самобутність.

Ключові слова: Григорій Сковорода; музей, Харків, зруйнування, реставрація, ідентичність, історична пам'ять, національність, самоідентифікація.

Постановка проблем та завдань. У грудні цього року виповнюється 300 років від дня народження видатного філософа і поета Григорія Сковороди. Національний музей життя та творчості філософа було знищено прямим попаданням російської ракети у травні цього року. Вогонь майже знищив усі приміщення музею. Найцінніші експонати колекції вдалося врятувати. Вороги і надалі намагаються нищити нашу культуру, дух нації, історію та нашу ідентичність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми та шляхи вирішення даного питання розглядають у своїх дослідженнях А. Парамонов, В. Лопатько, А. Ніженець, Н. Ішина, Н. Кравченко.

Метою дослідження є спроба розглянути музей, як національну пам'ятку, яка уособлює в собі філософське буття Сковороди, його погляди на життя та красу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Григорій Савич Сковорода – найвидатніша постать українського культурно-літературного життя XVIII ст. Великий національний мислитель, просвітителі і письменник, який розвинув у своїх творах

цілий комплекс ідей, висловлюючи передові погляди українського громадянства [1, с. 1].

Останні роки життя Г. Сковорода провів у маєтку в селі Пан-Іванівка (нині Сковородинівка) на Харківщині [4, с. 48]. Відомо, що у 1922 р. за ініціативи історика, філософа, одного із засновників Української академії наук Дмитра Багалія будівлю та територію було оголошено заповідником. У 1972 р. у приміщенні будинку було відкрито музей Григорія Сковороди [5]. Життєвий шлях педагога, основні його філософські думки та художні твори представлено у перших двох експозиційних залах. Третій зал присвячено вивченню життя та творчості мислителя. Є меморіальна кімната, де жив і помер Григорій Сковорода. Ця експозиція теж відтворює історію та культурно-мистецьку діяльність, що проводилася на базі музею, що є раритетом і, мабуть, містить чи не всі прижиттєві матеріали Сковороди.

Також в експозиції було представлено різноманітні матеріали: видання творів філософа, наукова та художня література про нього, книги античних, середньовічних і сучасних філософів і поетів, яких він вивчав, етнографічні предмети; живопис, графічні роботи, присвячені йому, скульптури, сувеніри. Збереглися також деякі особисті речі. Екскурсія, яка зазвичай проводилася у мирні дні, завжди супроводжувалась записами української духовної музики XVIII ст., а також з музикою та піснями, написаними самим Г. С. Сковородою, а виконавцем найчастіше був український барда П. Приступов. Експозиція також відтворює історію створення самого музею та культурно-мистецьку, просвітительську діяльність, що проводилася на його базі [3].

Звичайно, вся експозиція нині потребує чималих зусиль, щоб цей центр Сковородознавства, не побоюся цих слів, знову запрацював, зміг приймати відвідувачів і таким чином популяризував, поширював силу думки та стійкості українського народу.

Історичне значення має й прилеглий старовинний парк, планування якого з часів Сковороди практично не змінилося. У парку зберігалася криниця, місце першого поховання філософа, його могила, пам'ятник роботи Івана Кавалерідзе, упорядкована скульптурна "філософська алея". Як і заповідав філософ, на місці його поховання немає хреста – тільки камінь

із усім відомою цитатою Григорія Савича: "Світ ловив мене, але не спіймав" [5].

Звичайно, музей зазнав руйнувань. Вогонь охопив усю будівлю. Найцінніші експонати колекції було врятовано, їх перемістили, як зазначалося, в безпечне місце, але сам меморіальний будинок зазнав непоправних втрат [2]. Колись затишна одноповерхова будівля навіть після прямого влучання у дах зберегла свій світлий жовто-білий фасад з двома колонами на вході – ніби символами-опорами. Усередині ж пам'ятки архітектури – руйнівні наслідки пожежі, яка зайнялася після обстрілу [6]. Навіть на цей нищівний акт ворогів знаходимо відповідь у сквородинській філософії: "Найкраща і для тебе рятувальна справа, коли твердо ступаєш шляхом здорового глузду".

Слушну думку висловила Наталія Міщай, директорка Національного літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди: – "Я не казала б слів "знищений музей", правильно говорити "зруйнований". Тому що ім'я Сковороди знищити неможливо, як неможливо знищити сам музей. Хоч би як рашисти намагалися!".

Наразі будівлю законсервували та готують до наступних робіт. Під час проведення реставрації з'явилися цікаві знахідки. Виявили невідповідність між верхньою, наземною частиною будинку та нижньою, підвальною, ймовірно, будинок було перебудовано в його верхній частині. Йдучи за спогадами Ковалевського, стало очевидно, що внизу в підвалі були більш потужні стіни і старіша цегла, ніж у верхній частині будівлі, яка була перебудована, коли її господарем став Крінер. А коли обстежили будівлю самого музею, яка є пам'яткою історії національного значення (а не архітектури), то стало очевидно, що вся будівля, окрім старої частини з колонами, була прибудована Крінером як житловий будинок. Там були підвали і, можливо, навіть кухня, печі. У радянські часи ці приміщення пристосували для сільської школи і, можливо, прибудували кімнатку для вчителя, яка багатьом знайома як світлиця Сковороди. Над колонами будинку-музею виконано атіковий

триступчастий фронтон. Такі були притаманні періоду ампіру (1820–1830 рр.) [7].

За словами Олександра Ткаченка, коли починалася війна, в Сковородинівці планувалися серйозні реставраційні роботи з приводу вшанування 300-річчя, які з відомих причин так і не вдалося зробити [6]. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури повідомила про збір коштів для реставрації музею Григорія Сковороди у Харківській області. За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України та телеком-оператора "Vodafone Україна" було створено проєкт "Збережіть українську культуру". Мета проєкту полягає у приверненні уваги до воєнних злочинів країни-агресора Росії, відновленні та збереженні об'єктів культурної спадщини України, включаючи музей Г. Сковороди. У суму 112 млн грн, яку початково оголосили, входить повна відбудова будівлі. Крім того, у реставрації музею можуть взяти участь такі країни, як Британія, Німеччина, Франція, Бельгія, Італія та Норвегія. Наразі з ними ведуться переговори [2].

Можемо зробити висновок, що попадання ракетою в музей є суто терористичний акт. Сковорода у свій час розумів та усвідомлював бажання росіян знецінення та знищення українського народу та духу, якого вони боялися усі часи. А музей був і є матеріальним доказом перебування Сковороди на Харківщині, а також містить інформацію про Великого українця, геніального філософа. Протягом багатьох століть вони намагалися знищити нашу самобутність та ідентичність. Підкреслимо, що можна знищити будівлю, парк... але неможливо знищити Сковороду й сквородинство. При цьому, будинок знищений, а постамент філософа, як і пам'ятник біля Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, вистояв, попри всі намагання рашистів завдати руйнувань. За словами великого філософа, що хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити, так буде і з ворогами.

На останок хочу додати, що Росія скоро мине, а Сковорода, його творчість – вічні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ішина Н. Григорій Савич Сковорода / Н. Ішина, Н. Кравченко ; [редкол.: С. Гайдук та ін.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Skovoroda/Tvory_u_2_tomakh_Tom_2.pdf?PHPSESSID=29dnk12rhp3ukt0b362v4ogl66
2. Міністерство культури та інформаційної політики України. Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://restore.mkp.gov.ua/objects/nacjonalnyj-literaturno-memorialnyj-muzej-g-s-skovorody>
3. Національний літературно-меморіальний музей Г. С. Сковороди. Експозиція. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.skovorodamuseum.com.ua/%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F/>
4. Ніженець А. Г.С.Сковорода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nizhenets_Anastasia/G_S_Skovoroda_Memorable_places_in_the_Kharkiv_Region.pdf?
5. Сім чудес України. Сковороднівка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/skovorodynivka-harkivska-obl/>
6. УКРІНФОРМ. Розстріляний музей: російська ракета проти філософії Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3477358-udar-rosii-po-muzeu-skovorodi-e-splanovanou-akcieu-tkacenko.html>
7. Gromada group. Розстріляний музей: Музей Сковороди. Реставрація відкриває нові загадки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gromada.group/news/statti/17798-muzej-skovorodi-restavraciya-vidkrivaye-novi-zagadki>

REFERENCES

1. Ishina N. Hryhorii Sovitch Skovoroda / N. Ishina, N. Kravchenko ; [ed.: S. Gayduk and others]. – Access mode: https://shron1.chtyvo.org.ua/Skovoroda/Tvory_u_2_tomakh_Tom_2.pdf?PHPSESSID=29dnk12rhp3ukt0b362v4ogl66
2. Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. National Literature and Memorial Museum Of H.S. Skovoroda [Electronic resource]. – Access mode: <https://restore.mkp.gov.ua/objects/nacjonalnyj-literaturno-memorialnyj-muzej-g-s-skovorody>
3. National Literature and Memorial Museum Of G.s. Nvvisikas. Exposition [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.skovorodamuseum.com.ua/%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%86%D1%96%D1%8F/>
4. Nijenets A. H.S. Skovoroda [Electronic resource]. – Access mode: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nizhenets_Anastasia/G_S_Skovoroda_Memorable_places_in_the_Kharkiv_Region.pdf?
5. Seven miracles of Ukraine. Skovorodnivka [Electronic resource]. – Access mode: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/skovorodynivka-harkivska-obl/>
6. UKRINFORM. Shooting Museum: Russian rocket against the philosophy of Skovoroda [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3477358-udar-rosii-po-muzeu-skovorodi-e-splanovanou-akcieu-tkacenko.html>

7. Gammada group. Shooting Museum: Museum of Skovoroda. Restoration opens new puzzles [Electronic resource]. – Access mode: <https://gromada.group/news/statti/17798-muzej-skovorodi-restavraciya-vidkrivaye-novi-zagadki>

Стаття надійшла до редколегії 07.12.22

D. V. Ivanko, Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

**MUSEUM OF HRYHORII SKOVORODA:
AN UNFORGETTABLE HISTORY OF BROKEN WALLS**

The article tells about the events of May 7, 2022, in particular about the shooting by Russia of the National Literary-Memorial Museum of Hryhorii Skovoroda and the consequences of these events. The value of the monument culture has to be proved for the Ukrainian. The emphasis is placed on the importance of the national level monument – the museum of Hryhorii Skovoroda, the monuments of truly national importance, where not only material things are preserved, but its history and originality.

Keywords: *Hryhorii Skovoroda; Museum, Kharkiv, destruction, restoration, identity, historical memory, nationality, self-identification.*